

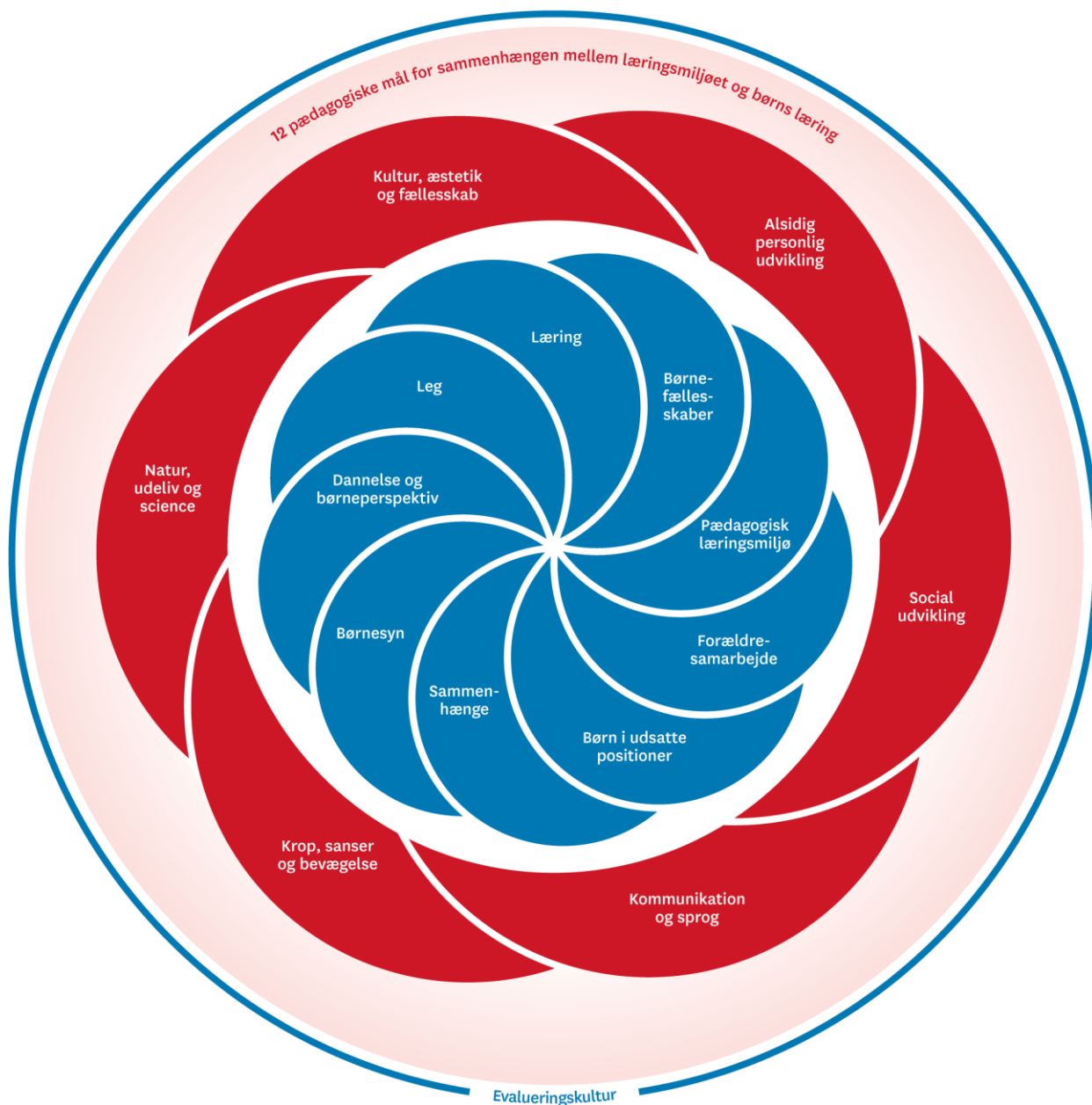
Prinsessegårdenes Pædagogiske læreplan 2024

Indhold

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan	2
Prinsessegårdene	3
Pædagogisk Grundlag	5
Børnesyn	5
Dannelse og børneperspektiv	6
Leg	7
Læring	8
Børnefællesskaber	9
Pædagogisk læringsmiljø	10
Samarbejde med forældre om børns læring	11
Sammenhæng til 0. klasse	14
Inddragelse af lokalsamfundet	15
Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø	16
De seks læreplanstemaer	18
Alsidig personlig udvikling	18
Social udvikling	20
Kommunikation og sprog	21
Krop, sanser og bevægelse	22
Natur, udeliv og science	24
Kultur, æstetik og fællesskab	25
Evalueringskultur	27

Ramme for udarbejdelse af den pædagogiske læreplan

Den pædagogiske læreplan udarbejdes med udgangspunkt i det fælles pædagogiske grundlag samt de seks læreplanstemaer og de tilhørende pædagogiske mål for sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børns læring.

Rammen for at udarbejde den pædagogiske læreplan er dagtilbudsloven og dens overordnede formålsbestemmelse samt den tilhørende bekendtgørelse. Loven og bekendtgørelsen er udfoldet i publikationen *Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold*. Publikationen samler og formidler alle relevante krav til arbejdet med den pædagogiske læreplan og er dermed en forudsætning for at udarbejde den pædagogiske læreplan. Derfor henvises der gennem skabelonen løbende til publikationen.

Prinsessegårdene

Prinsessegårdene er en selvejende klynge beliggende i Valby og Sydhavnen, bestående af tre institutioner; Margrethegården (MG), Benediktegården (BG) og Anne-Mariégården (AMG). Prinsessegårdene er en dynamisk og positiv organisation, der på tværs af de tre institutioner består af flere underudvalg og inspirations- og samarbejdsgrupper. Vores overordnede profil; Kunst og Kreativitet er den pædagogiske udviklings- og inspirationskilde der fungerer som overlæggen i forhold til øvrige tiltag. Hvordan, beskriver vi nærmere på de følgende sider. Dog, først, en kort beskrivelse af de tre institutioner.

Margrethegården:

Margrethegården er en selvejende integreret 0-6 års institution. Margrethegården er den ældste af Foreningen Børnegårdenes tre institutioner, og blev indviet den 30. januar i 1950. Allerede i 1946 fik man dog besøg af den daværende kronprinsesse Ingrid, som senere gav sit samtykke til at Børnegårdenes tre oprettede institutioner blev opkaldt efter hendes tre døtre.

I Margrethegården sætter vi medmenneskelighed og respekt for hinanden højt. Vi lægger vægt på traditioner, men er samtidig nytænkende. Vi prioriterer udeliv og naturoplevelser højt. Sammen med børnene arbejder vi med kunst og kreativitet og eksperimenterer med forskellige udtryksformer.

Margrethegården er en hyggelig og charmerende institution, som de seneste år er blevet renoveret, så den i dag fremstår tidssvarende – samtidig med, at den har bevaret sin oprindelige hygge og charme. Fra huset er der direkte adgang til en dejlig stor legeplads med masser af udfordringer for både de små og store børn.

Benediktegården:

Benediktegården er en selvejende integreret institution med børn fra 0-6 år. Institutionen blev indviet den 30. januar i 1954, og i vores tumlerum i kælderen kan man stadig se den murre ske den daværende dronning Ingrid brugte da hun lagde den første sten.

I Benediktegården tror vi på det gode i alle mennesker dvs. mennesker der kan gøre det godt, gør det. Vi har faste traditioner, men er også hele tiden i udvikling. Vi er nemlig ikke bange for at eksperimentere med rutiner, naturen, kunst og kreativitet.

Benediktegården ligger et stenkast fra Valbyparken med dets grønne omgivelser og selv har vi glæde af to stor dejlig legeplads med plads til at udfolde sig både socialt, motorisk og kreativt for både små og store. Vi har et hyggeligt og rummeligt hus, der emmer af både nutiden og de forgangene generationer.

Anne-Mariégården:

Anne-Mariégården er en integreret daginstitution med børn i alderen 0-6 år. Vi blev bygget, oprindeligt, i 1950 og er placeret centralt i det nuværende Folehave kvarteret.

I Anne-Mariégården er vi ca. 25 pædagoger og pædagogmedhjælpere og omtrent 100 børn, hvoraf 66 er børnehavebørn og 36 er vuggestuebørn. Herudover er der den daglige pædagogiske leder, to ansatte i vores køkken og to gårdmænd.

Vi er en uddannelsesinstitution og har derfor altid studerende i huset.

Anne-Mariégården består af to bygninger, der forbindes via et stort lyst fællesrum. Den ene bygning huser alle vuggestuebørnene og børnehavebørnene holder til i den anden bygning. Begge afdelinger har udgang til hver sin dejlige, store legeplads, med terræn og træer, tilpasset aldersgruppernes behov for udfoldelsesmuligheder.

Anne Mariégården afspejler på mange måder det lokalområde, vi er placeret i. Mangfoldigheden er stor, med mange forskellige etniske og kulturelle baggrunde og varierende socioøkonomiske forhold, som gør sig gældende.

Vi er en virksomhedsinstitution, det vil sige at børn af forældre, der er ansat i virksomheder, der er medlem af foreningen Børnegårdene ved Industrikvarteret i Valby, har fortrinsret til en plads i Anne-Mariégården. For at gøre brug af fortrinsretten skal forældrene dokumentere deres ansættelse i form af lønseddel, ansættelsesbrev el.lign. til Pladsanvisningen.

Børnesyn

Hvad siger loven?

Det at være barn har en værdi i sig selv. Børn skal ikke alene forberedes på at blive voksne, men også støttes og værdsættes i de første år.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Prinsessegårdene anser alle børn som værdifulde i sig selv og som født med naturligt gåpåmod, kreativitet og nysgerrighed. Hos os bærer den voksne altid ansvaret for en anerkendende, ligeværdig og positiv relation til alle børn. Vi benytter low arousal og vælger bevidst et fokus på et ressourceorienteret børnesyn. Vi er overbeviste om, at der altid er grund til at børn gør, som de gør og at børn altid gør, det bedste de kan. I vores daglige praksis fokuserer vi på at inddrage børneperspektiver ved at spørge, observere, tolke, undersøge/dataindsamle og derudfra justere praksis. Vi anser institutionskulturen og relationen mellem barn/voksen og barn/barn, som altafgørende for børnenes alsidige udvikling og for deres mulighed for at indgå og udvikle sig i trygge, inkluderende, lærerige og kreative børnefællesskaber.

Vi arbejder pædagogisk med vores børnesyn, når vi:

- Vedholdende arbejder på at opsøge og udvide tilknytning og samspil med barnet, hvis barnet ikke selv tager initiativ, eller vælger at trække sig.
- Forbereder os til forældresamtaler ved at lægge styrkekort på barnet og under samtalen tale ind i barnets styrker og bidrag i børnefællesskabet.
- Vejleder børn igennem at anerkende deres følelser og at opstille positive alternativer ved uhensigtsmæssig adfærd.
- Evaluerer og justerer leg, aktivitet og rutinesituationer ud fra et børneperspektiv.
- Kontinuerligt justerer handleplaner i forhold til at hjælpe børn, der i en periode befinder sig i periferien af børnefællesskaber og legefællesskaber, til igen at komme tilbage i aktivitet og samspil med de øvrige børn.

- Giver feedback, reflekterer og arbejder aktivt og vedvarende med selvrefleksion for at udvikle os på de områder, hvor det børnesyn vi selv er opdraget i divergerer fra det ovenstående børnesyn.

Eksempel: Dagens formiddagsaktivitet i vuggestuen er motorik og bevægelse, men inden da er pædagogen på badeværelset med børnene. Her bliver de små optaget af vandet i hanen. De viser, tydeligt deres begejstring gennem deres nonverbale sprog, få ord og lyde. Pædagogen vælger at følge børnenes initiativ. Børnene får tøjet af og iført bleer leger de, sammen med pædagogen, med vand og klodser. De synger sange om vand og klodsernes farver, der bliver jublet og plasket.

Dannelse og børneperspektiv

Hvad siger loven?

- Børn på 2 år og 4 år skal høres og tages alvorligt som led i starten på en dannelses proces og demokratisk forståelse. Dannelse, ligestilling og demokrati skal medtænkes i det daglige pædagogiske arbejde, så børnene oplever at have indflydelse på udformning af dagligdagen og aktiviteterne uanset baggrund, køn, alder og kultur. Det pædagogiske personale i dagtilbuddet skal invitere barnet til at være aktivt deltagende, så barnet selv er med til at skabe sin læring og konkrete deltagelse i demokratiske sammenhænge, som personalet er ansvarligt for at skabe.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Vi arbejder med forudsigelighed og tryghed for børnene. Vi oplever, at når børnene er i følelsesmæssig balance så har de overskud og kan interagere i fællesskaber, tage del i leg og læring og er i stand til at give udtryk for egne tanker, ønsker og ideer. Disse kan efterfølgende inddrages, understøttes og bygges videre på i praksis. Med andre ord involverer vi børnene i de daglige rutiner og er opmærksomme på tegn, signaler og italesættelser af ideer, ønsker og muligheder. Børn lærer ved at udforske med krop og sanser, ved at undre sig og stille spørgsmål, samt i interaktion med andre børn og voksne. Børn har derfor brug for at opleve forskelligartede kunstformer, sansninger og fællesskaber så de derigennem kan opnå erfaringer med natur, nærmiljø, kultur og samfund. Derfor designer vi de pædagogiske processer, så børnene oplever mange indtryk og får mange stimuli i forhold til et givent tema og skaber plads til børnenes spor, fascination og ideer undervejs.

Vi arbejder pædagogisk med børneperspektiv og dannelse, når vi:

- Sikrer forudsigelighed og tryghed gennem ugeplaner, piktogram tavler m.v.
- Er nysgerrige på alle børns intentioner, italesætter dem, anerkender dem og stiller uddybende spørgsmål.
- Øver børnene i at lytte til hinanden - og give hinanden taletid.

- Arbejder med børnenes følelsesliv, så de får kendskab til egne og andres følelser og bliver medskabere af trygge børnefællesskaber
- Ser efter tegn hos børn uden verbalt sprog og interagerer og hjælper med at sikre forståelse, og indflydelse.
- Opstiller rammer for praksis, der giver børnene mulighed for overskuelige valg. Fx det lille barn, der skal have sko og jakke på – barnet bestemmer selv rækkefølgen.
- Følger børnenes spor i aktiviteter og leg, ser efter de små børns tegn og er i dialog med de ældre børn og har fokus på at inddrage børnenes perspektiv i den løbende evaluering af leg, aktiviteter og læringsmiljøer.

Eksempel: Det er valgperiode og man har i børnehaven snakket om valgplakater som børnene ser på gaden og at de voksne skal op og stemme om hvem der skal bestemme i Danmark. Personalet sætter billeder af forskellig mad op i børnehaven den næste uge. Om fredagen får hvert barn en stemmeseddel som de skal sætte kryds på i forhold til hvilken mad de vil have om mandagen. Personalet har lavet et lille valgsted, hvor barnet kaldes ind og stemmesedlerne lægges i en postkasse. Resultatet læses højt til morgen samling mandag og børnene får risengrød til frokost som var det valg flest børn satte kryds ved.

Leg

Hvad siger loven?

- Legen har en værdi i sig selv og skal være en gennemgående del af et dagtilbud. Legen er også grundlæggende for børns sociale og personlige læring og udvikling, og legen fremmer blandt andet fantasi, virkelyst, sprog, nysgerrighed, sociale kompetencer, selvværd og identitet. Nogle gange skal legen støttes, guides og rammesættes, for at alle børn kan være med, og for at legen udvikler sig positivt for alle børn.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Vi er bevidste om, at leg og kreativitet er medskabere af børnenes selv. Igennem leg og kreativitet udvikler og afprøver børnene deres syn på dem selv (selvværd), forholder sig til deres omgivelser og eksperimenterer med forskelligartede udgaver af deres selv. I leg og kreativitet er det muligt at overskride det kendte og mulige igennem fantasien og lege med nye udgaver af sit selv, nye muligheder og nye verdener. Vi ser i høj grad os selv som både som rammesættere, skabere og deltagere i leg & legemuligheder. Vores deltagelse, nærvær og støtte til videreudvikling af leg er af afgørende betydning for skabelse og vedligeholdelse af inkluderende og inspirerende børnefællesskaber. Vi inviterer og giver plads til den spontane og selvorganiserede leg, dels ved at indrette og klargøre læringszoner og dels fx ved at skærme eller udvide en leg. Vi anser leg for et særligt rum, der har værdi i sig selv.

Vi arbejder pædagogisk med leg, når vi:

- Starter voksen initierede lege som et fælles tredje for at give alle børn mulighed for deltagelse fx ved at være aktivitetsvoksen på legepladsen eller legestyrer ved leg i mindre grupper.
- Skærmer, vedligeholder og strækker lege så børn kan forblive fordybet i længere tid eller hjælper med at flytter en leg, så den kan forblive højlydt.
- Indtager en støttende og observerende rolle ved at placere os fysisk i nærheden af en leg, så vi træder ind ved behov.
- Er aktive deltagere i leg, og er bevidste om hvordan vi positionerer os i forhold til at gribe børnenes udspil.
- Vedligeholder og klargør' legezoner inden børnene møder ind, inden vi går på legepladsen og inden vi kommer ind på stuerne igen efter middagsstunden.
- Dagligt deler os i mindre grupper og giver plads til leg via nærvær, rammesætning og fordybelse.

Eksempel: Peter er ved at øve sig i at gå fra parallel leg til rolleleg. Pædagogen har observeret han ofte søger legekøkkenet, hvor han står og laver mad. Pædagogen har derfor lavet et lege manuskript over restaurant leg. Pædagogen viser Peter og 3 andre børn tingene hun har samlet fx. menukort, penge, legemad der passer til menukortet, en kokkehue osv. De taler om hvad tingene er og hvad man bruger det til på en restaurant. Bagefter fordeler de roller som kok, tjener og gæster. I legen er Peter tjener, han er meget optaget af de andre børns bestiller til ham fra menukortet. Om eftermiddagen leger Peter igen i legekøkkenet, pædagogen kan høre han spørger nogen af de andre børn hvad de vil have at spise.

Læring

Hvad siger loven?

- Læring skal forstås bredt, og læring sker fx gennem leg, relationer, planlagte aktiviteter og udforskning af naturen og ved at blive udfordret. Det pædagogiske læringsmiljø handler om at fremme børns kropslige, følelsesmæssige, sociale og kognitive udvikling og forståelse.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Vi har fokus på at børn lærer igennem krop og sanser og har forskelligartede præferencer/læringsstile. Vi søger derfor for at tilpasse leg og aktiviteter til børnegrupperne, så alle bliver udfordret inden for zonen for nærmeste udvikling og læringsstil - auditivt, visuelt, taktilt og kinæstetisk. Vores pædagogiske læringsmiljø består af mange forskellige læringsrum hen over en dag; fx rutinesituationer, procesarbejde i mindre grupper, fri leg og planlagte lege og aktiviteter.

Vi planlægger og rammesætter den pædagogiske praksis til de mange læringsrum henover hele dagen. Dette gør vi ud fra de halvårslige trivselsvurderinger (TOPI), der er et arbejdsredskab, der beskriver barnets sproglige niveau, sociale kompetencer, fokuspunkter og nærmeste udviklingszone. Ud fra denne viden laves der ugeplaner og processuelle forløb designet til at stimulere børnenes udvikling.

Vi arbejder pædagogisk med læring, når vi:

- Opbygger en nær og tryk relation til det enkelte barn, som en basal tryghedsplatform, der skaber overskud til nysgerrighed, kreativitet og læring.
- Har fokus på egen og kollegaers positionering henover hele dagen - både i aktiviteter, rutiner og leg - så vi bruger de optimale pædagogiske værktøjer og skaber ro, tryghed og gennemskuethed for børnene.
- Prioriterer at have en fælles legende, processuel og omfangsrig tilgang til læring. En tilgang med højt til loftet, genbesøg, kreativitet og glæde.
- Arbejder pædagogisk med børnefællesskaber og børnenes tilgang til - og forståelse for hinandens perspektiver, interesser og evt. særlige hensyn
- Agerer som rollemodeller ved i arbejdsfællesskabet at have en positiv tilgang, dialog og prioriterer at give faglig feedback.
- Inddrager forældrene, fx gennem fokusord, dagbogs opslag og opslag af ugeskemaer så børnenes læring understøttes i gensidig dialog og samarbejde med hjemmet.

Eksempel: *Stuen har arbejdet med eventyret de 3 bukkebruse, de har læst eventyret, og bygget bukkebruser på forskellige måder. I dag er de taget i Valbyparken for at lege eventyret ved en rigtig bro. Børnene tramper over broen, mens de råber Hvem er det, der tramper på min bro, og den voksne hopper frem som trolden". I legen bruges de forskellige vendinger fra eventyret, som så gøres kropslige.*

Børnefællesskaber

Hvad siger loven?

- Al leg, dannelse og læring sker i børnefællesskaber, som det pædagogiske personale fastsætter rammerne for. Relationer og venskaber er afgørende, hvor alle børn skal opleve at være en del af fællesskabet og blive respekteret og lyttet til. I dagtilbuddenes hverdag skal der være plads til, at det enkelte barn både kan vise initiativ og kan være aktivt deltagende, samtidig med at fællesskabet skaber rum til alle, nye relationer og mulighed for at prøve forskellige positioner mv. Det er det pædagogiske personales og ledelsens opgave at skabe en balance mellem individ og fællesskab i dagtilbuddet.

Forarbejder til dagtilbudslovens § 8, stk. 2

Alle børn har ret til at føle sig som en del af det sociale fællesskab, på stuen, i afdelingen og i huset. Vi prioriterer, at der i institutionskulturen er plads til forskellighed og individualitet, samtidig med at inkluderende børnefællesskaber trives og udvikles. Det gør vi bl.a. ved at invitere til, at vedligeholde og udvikle mange både korte og længerevarende fælles tredje oplevelser fx i form af leg og sang til samling, samt aktiviteter i mindre grupper.

Hvis vi oplever at positioneringen eller tonen imellem børnene ikke er hensigtsmæssig, hjælper vi dem ved fx at sammensætte forskelligartede grupper, hvor børnene har mulighed for at få øje på nye legekammerater. Hermed skabes der alternative fællesskaber og samspil.

Vi arbejder med at vende børnenes opmærksomhed mod de øvrige børn og lade dem hjælpe og støtte hinanden.

Vi arbejder pædagogisk med børnefællesskaber, når vi:

- guider børnene i, hvordan de er en del af en gruppe og et fællesskab, og hvordan de arbejder sammen om fx Gruppens Plan, et fælles kunstprojekt, et spil eller en leg
- anerkender og anvender børnenes styrker fx ved at indtænke dem i aktiviteter og på den måde synliggøre forskelligartede styrker i børnegruppen. Vi lader børnene hjælpe hinanden, spejle sig i hinanden og gå forrest med ideer og ønsker.
- arbejder med at børnene får kendskab til egne følelser og reaktioner. At de kan anerkende andres følelser og blive bevidste om deres egen rolle ind i de trygge børnefællesskaber.
- er gode rollemodeller for børnene. Vi har en positiv tilgang, en professionel dialog, arbejder med faglig feedback og de 3 p'er.
- inviterer til fælles arrangementer hvor forældre og børn får mulighed for at mødes både på stuen og hele huset fx sommerfest, forældrekafe m.m.

Eksempel: På stuen har de læst bogen "Jeg er stærkere end dig" – for at arbejde videre med bogens tema har pædagogen fundet forskellige ting frem (en duplo klods, en perle, lidt papir, en sten) og nogle sugerør. Børnene skal nu puste til de forskellige ting gennem sugerøret. Børnene finder ud af, at kun nogle af tingene rykkede sig når de pustede til dem. Pædagogen foreslår to piger, at de sammen kan prøve at puste til duplo klodsen og den flytter sig.

Pædagogisk læringsmiljø

Hvad siger loven?

- Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det enkelte dagtilbud hele dagen etablerer et pædagogisk læringsmiljø, der med leg, planlagte vokseninitierede aktiviteter, spontane aktiviteter, børneinitierede aktiviteter samt daglige rutiner giver børnene mulighed for at trives, lære, udvikle sig og dannes.
- Det pædagogiske læringsmiljø skal tilrettelægges, så det inddrager hensynet til børnenes perspektiv og deltagelse, børnefællesskabet, børnegruppens sammensætning og børnenes forskellige forudsætninger.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 3

Vores læringsmiljø er en afspejling af vores syn og refleksioner over læring. Samtidig, er læringsmiljøet i høj grad påvirket af pædagogiske prioriteringer og organisering som (tids)rammer, struktur og medarbejder positionering.

Vi arbejder ud fra en forudsigelig daglig rytme, for at skabe tryghed og kontinuitet i børnenes hverdag og bruger både verbal, fysisk og visuel guidning af børnene ved overgange. Når dagen er organiseret, skabes bedre mulighed for spontanitet og fleksibilitet, da medarbejderne ud fra et overblik i højere grad kan tage højde for børns individuelle trivsel, udvikling og læring sammenholdt med børnefællesskabets.

Det er en del af vores planlægning at have læringsmål for aktiviteter, samling og ture i løbet af dagen - dette oftest som en del af en længere proces og ud fra et tema. Ud fra disse læringsmål designes de forskellige former for leg og aktiviteter og forløb. Ved hjælp af dataindsamling og evaluering justeres der løbende ud fra børnegruppens reaktion, respons og tegn på læring.

Vi arbejder pædagogisk med det pædagogiske læringsmiljø, når vi:

- Sammen udarbejder ugeplaner, årstemaer, forløb og overordnede aftaler og retningslinjer på stue, afdelingsmøder og personalemøder.
- Justerer og tilpasser praksis ud fra evaluering af læringsmålene og børnenes respons fx i den enkelte medarbejders pædagogiske, på stuemøder, afdelingsmøder m.m.
- Skaber os et overblik over alle de enkelte børns trivsel, udvikling og læring og derudfra designer mindre grupper i gruppen, læringstemaer, fælles fokuspunkter og forløb fx på de halvårslige trivselsvurderinger og de efterfølgende handleplaner i forlængelse af dette.
- Er opmærksomme på vores positionering igennem hele dagen og på denne måde aktivt understøtter legezoner og øvrig leg og læring.
- Har læringsmål for vores rutinepædagogik, så vi fx arbejder med selvhjulpethed i garderoben og måltidspædagogik i spisesituationen.

Eksempel: *Personalet observerer der på stuen er 2 drenge, der hurtigt mister koncentrationen i aktiviteterne, går fra leg til leg og trækker sig fra fællesskabet, undtagen når de leger med dyr på åbenstuen. Stuen vælger at indskrive drengenes interesse for dyr i det følgende tema. De indretter stuen med en tydelig dyre legezone, i ugeplanen indskrives ture til dyr i lokalområdet, der indkøbes bøger med dyr, og på legepladsen går børn og personale på opdagelse efter krible krable dyr osv. Drengenes interesse spreder sig til de andre børn og drengene inddrages igen i fællesskabet.*

Samarbejde med forældre om børns læring

Hvad siger loven?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet samarbejder med forældrene om børns læring.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Vi betragter forældrene som en uundværlig ressource og som værende specialister på deres eget barn. Det betyder, at vi anser forældrene som værende en del af barnets pædagogiske læringsmiljø. Dels gennem daglig dialog, vidensdeling og samarbejde og dels ved at forældrene kan følge op og forberede deres barn på dagens praksis. Fx via samtale om dagens forløb, se på billeder sammen på Aula, (gen)læse bøger som vi er i gang med osv. I institutionen kan vi følge op på de oplevelser, som børnene har haft hjemme fx i weekenden og gerne vil dele og evt. udforske videre. Vi understøtter børnenes trivsel og læring ved at forbinde og forstærke de to arenaer. Derfor indgår vi i et tæt og ligeværdigt samarbejde med forældrene, om det enkelte barns trivsel, læring, udvikling og dannelse ud fra barnets styrker, udfordringer og nærmeste udviklingszone. Samarbejdet er baseret på tillid, ligeværdighed og begge parter respekteret hinanden. Gennem forældrene får vi et unikt billede af hjemmets læringsmiljø og vi kan inddrage forældrenes viden i den pædagogiske praksis.

Vi arbejder pædagogisk med forældresamarbejde, når vi:

- Afholder diverse arrangementer, som forældremøder, forældrekafe, sommerfest, plantedag, påske og Halloween morgenmad, julefest.
- Udveksler dialog om signifikante hændelser i institutionen eller hjemmet fx i hente-bringe situationer eller ved opringning, sms eller møde.
- Afholder forældresamtaler i fast interval igennem barnets tid i institutionen. Ved behov for tættere samarbejde fx når barnet i en periode befinder sig i en udsat position, starter vi en møderække med et interval, så udveksling og samarbejdet kan være i fokus, indtil vi igen oplever barnet i god trivsel.
- Prioriterer at tage på hjemmebesøg - eller inviterer til opstartssamtale, inden barnets opstart i institutionen. På den måde kan vi starte et ligeværdigt samarbejde og udveksle viden om barnets tid før, under og efter fødslen og/eller trivslen i barnets tidligere institution. Denne indsigt i barnets rutiner, rytme og interesser bruger vi bl.a. til tillidsopbygning i barnets første tid i institutionen.
- Sender dagsorden til forældrene inden et møde, så de har mulighed for at forberede sig, aftaler en evt. fortløbende mødefrekvens, hvis der er behov for dette og efter mødet sender referatet af mødet til forældrene.
- Holder forældrene orienterede om årets fælles møder og fester, stuens ugeplaner, dokumenterer leg og aktiviteter og skift af medarbejdere m.m. i Aula.

Eksempel: Oda, på 1,5 år, bliver hentet af sin mor. Hele vejen hjem gentager Oda ordet "bu", men mor forstår ikke hvad Oda fortæller og Oda bliver frustreret, da mor forsøger med brandbil og der siger baabuu. Da de kommer hjem, læser mor på Aula, at Oda har været med på tur, hvor de har set en bus og sunget hjulene på bussen. Mor viser Oda billederne fra turen, om siger du har set en bus med vuggestuen i dag, Oda smiler stort og siger "bu". Mor fortæller historien til personalet næste dag og til morgensamling synger de hjulene på bussen igen.

Børn i udsatte positioner

Hvad siger loven?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø tager højde for børn i udsatte positioner, så børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse fremmes.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 5

Vores første møde har til formål at etablere en tæt og tryk relation til barnet og familien. Vi skaber derved et tillidsbaseret og ligeværdigt samarbejde med forældrene, samt arbejder med barnets tilknytning og inklusion i børnefællesskabet.

Vi tager afsæt i barnets ressourcer og forholder os åbent og nysgerrigt til barnets intentioner i samspil med børn og voksne, samt justerer praksis ud fra børnenes behov. Vi deler dagligt børnene op i grupper af varierende størrelse, hvor vi arbejder med pædagogiske mål i forhold til det enkelte barns og gruppens zone for nærmeste udvikling. Dette både styrker og understøtter barnets mulighed for deltagelse i børnefællesskaber. Børnefællesskaber åbner for sprog og sociale kompetencer for det enkelte barn. I vores daglige pædagogiske praksis tilbydes aktiviteter og leg som fælles tredje.

Vi påtager os et ansvar for at skabe chancelighed for alle børn i institutionen. Derfor har vi et øget fokus på en tidlig indsats, hvor vi inviterer ressourceforum ind i praksis - og i forældresamarbejdet. Klyngens familiepædagogiske vejleder og ressourceforum bidrager med flere perspektiver og specialviden.

Vi arbejder pædagogisk med børn i udsatte positioner, når vi:

- italesætter barnets/børnenes intentioner og følelser, og hjælper barnet med følelsesregulering, så nervesystemet kommer i ro. Guider derefter barnet med et positivt alternativ.
- italesætter og synliggør de sociale mekanismer i samspillet. Vi hjælper børnene med at agere, kommunikere og få øje på sig selv og andre i gruppen.
- sikrer forudsigelighed og genkendelighed i læringsmiljøet, med tydelige tematiserede læringszoner. Vi arbejder med længerevarende forløb i ugeplaner og visualiserer og italesætter de daglige rutiner, leg og pædagogiske aktiviteter, samt guider i overgange.
- Når barnet oplever at det er ved at miste selvkontrollen, så benytter vi håndteringsværktøjskassen fra low arousal. Eks. De forskellige faser og hvordan den voksne skal agere i de forskellige faser.

Eksempel: Alle børnehavebørnene er på legepladsen mellem 12-14 hver dag. Personalet ved at Janus efter 3 kvarter har brug for at komme ind og få muligheden for en mere rolig leg. Det er derfor en fast aftale med inde flyveren, at Janus må vælge en legeskammerat, han kommer ind og leger med.

Sammenhæng til 0. klasse

Hvad siger loven?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan der i børnenes sidste år i dag tilbuddet tilrettelægges et pædagogisk læringsmiljø, der skaber sammenhæng til 0. klasse.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

De kommende skolestarter understøtter vi gennem storbørns grupper, hvor der er fokus på børnenes følelsesmæssige udvikling, deres sociale kompetencer og deres selvhjulpethed både praktisk og mentalt. Stor børns grupperne samles fra maj til opstart i KKFO og skole.

I vores 'stærke samarbejde' med kommende KKFO og skole prioriterer vi at skabe en god og tryk overgang. Dette gør vi ved at videregive vores og forældrenes viden om barnet, og fx at videregive barnets ressourcer, styrker og giver tips og tricks til, hvordan vi sammen med barnet har fundet nøglen til at løse evt. udfordringer. Desuden ved at bygge bro mellem institutionen og KKFO og skole, ved besøg, rundvisning og leg på legepladserne eller i lokalerne.

Vi bygger bro for forældrene, når vi inviterer KKFO og skole med på et forældremøde for de kommende skolestarternes forældre, og når vi laver særlige overleveringsmøder, hvor der er behov for dette.

Vi arbejder pædagogisk med overgangen til KKFO & skole, når vi:

- Udarbejder læringsmål for hele børnefællesskabet i storegrupperne og for procesgruppeforløbene i grupper af de yngre børn.
- Arbejder med børnenes alsidige personlige udvikling; fx børnenes evne til at sige til og fra, børnenes kendskab til - og bevidsthed om egne styrker og udfordringer samt børnenes evne til at kunne justere sig selv følelsesmæssigt.
- Gradvist opøver børnenes selvhjulpethed fx i forhold til at kunne forstå og udføre kollektive beskeder, holde styr på egen garderobe, opsøge hjælp, hvis de har brug for trøst, støtte eller hjælp til anden følelsesmæssig justering.
- Fokuserer på at arbejde med børnenes sociale færdigheder og fællesskaber, så børnene forstår sociale spilleregler, kan tage hensyn, hjælpe andre, invitere andre ind i leg og samspil og selv takke ja til at deltage i samme. Desuden arbejder vi med børnene forståelse og værdsættelse af forskellighed og anerkendelse af hinandens styrker.
- Prioriterer det stærke samarbejde ved dels at invitere fx skoleforældrerepræsentanter til forældremøde i storegruppen, at deltage i diverse arrangementer på skolen fx teateropførsel, besøgsdage i KKFO og skole m.v.

Eksempel: *Før skolegruppen er på besøg på skolens KKFO. Svend der er pædagog på KKFO'en viser nogen af pigerne KKFO'ens nye rulleskøjter, og hvordan man bruger dem. Tilbage i børnehaven taler pigerne videre om rulleskøjterne og om at de glæder sig, at Svends skal være deres nye voksen.*

Inddragelse af lokalsamfundet

Hvad siger loven?

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan dagtilbuddet inddrager lokalsamfundet i arbejdet med etablering af pædagogiske læringsmiljøer for børn.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 6

Vi inddrager børnene i lokalområdets muligheder gennem ugentlige ture, på gåben, i klapvogn eller på cykelture.

På disse ture kan vi besøge de mange legepladser der er i lokalområdet, de små villaveje, klyngens søstergårde, samt parker og naturområder. Vi kan fx gå tur til børnenes bopæl, så alle på skift kan vise hinanden hvor de bor. Børnene får på den måde indblik i hinandens liv og bliver styrket i viden om dem selv & det område de bor i og som de derfor er en del af.

Vi samarbejder med mange forskelligartede tilbud, lidt afhængigt af beliggenheden af den enkelte gård. Vi nævner i flæng fx Børnenes dyremark - Karensminde, Dyren - Bybondegården, de lokale kirker, børnebiblioteket og lokale idrætsklubber. Børnene deltager fx i aktiviteter som fodring af dyr, teaterforestillinger, Lucia og gudstjeneste, lån af bøger og idrætsaktiviteter.

Vi arbejder pædagogisk med inddragelse af lokalsamfundet når vi:

- laver projektarbejde omkring årstidernes skiften, fx fanger haletudser om foråret og samler kastanjer om efteråret, bruger lokale legepladser og parker til grov motorisk træning og andre pædagogiske aktiviteter.
- går på biblioteket hvor børnene selv låner bøger, når vi samarbejder med bibliotekarerne om sammensætning af temakasser, der understøtter det tema, som vi for tiden arbejder med.
- kan indgå i samarbejde med lokale idrætsklubber, så børnene inviteres indenfor i en anden gymnastiksal og instruktører underviser børnegruppen i fx floorball
- Deltager i julegudstjeneste

Eksempel: Institutionen skal arbejde med sommerfugle tema. Sprogvejlederen har derfor aftalt med biblioteket hun laver en kasse med materiale. En gruppe af børn og personale henter kassen og låner den med hjem i børnehaven.

Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø

Hvad siger loven?

- Arbejdet med det fysiske, psykiske og æstetiske børnemiljø i dagtilbuddet skal integreres i det pædagogiske arbejde med etablering af pædagogiske læringsmiljøer.
- Børnemiljøet skal vurderes i et børneperspektiv, og børns oplevelser af børnemiljøet skal inddrages under hensyntagen til børnenes alder og modenhed.

Dagtilbudslovens § 8, stk. 7

Fysisk børnemiljø

Vores fysiske børnemiljø understøtter børnenes trivsel, udvikling, læring og dannelse. Dette gælder såvel udendørs som indendørs.

Læringszonerne er indrettet efter den aktuelle børnegruppe, hvilket betyder at de er i løbende i forandring. Det indebærer at læringszoner fx kan udskiftes eller tilføres rekvisitter/legetøj ud fra personalets iagttagelser af børnenes leg og ud fra børnenes italesættelser eller tegn på ideer og ønsker.

Vi arbejder pædagogisk med det fysiske børnemiljø, når vi:

- indretter tematiske læringszoner inspirerende, tydelige kodet og tilgængelige og har en systematik i, hvornår og hvordan legetøjet vedligeholdes og ryddes op så zonen fremstår ryddelige og inviterende. Det vil sige at stole ned og gøre alle rum og tematiserede læringszoner klar hver morgen og at rydde op og klargøre ved øvrige overgange hen over dagen.
- bygger bro mellem ude og inde fx at tage naturmaterialer med ind og legetøj med ud for at understøtte vores forløb.
- udsmykker gange og arealer med produkter og billeder af processer som vi er i gang med, der dokumenterer og inspirerer i forhold til de temaer, som vi arbejder med.

Psykisk børnemiljø

Det psykiske børnemiljø hviler på vores børnesyn. Vi er bevidste om, at alle børn i alle situationer gør deres bedste og at det er de voksnes ansvar kontinuerligt at arbejde anerkendende og tillidsskabende. Derudover understøtter vi hele tiden børnefællesskabet som et fællesskab hvor alle børn føler sig inkluderet, anerkendt og værdifulde.

Vi arbejder pædagogisk med det psykiske børnemiljø, når vi:

- Har forløb, om hvordan man er en god ven og øver sig i at udvise empati for hinanden i svære situationer.
- støtter børnene i følelsesregulering, så de på sigt selv har redskaber til at regulerer deres nervesystem og blive klar til samvær igen.
- anerkender børnene for deres styrker, samt støtter dem i at øve sig på og tilegne sig nye færdigheder der hvor det er svært

- følger børnenes spor og prioriterer med- og selvbestemmelse, så børnene lærer at de er noget værd og at deres mening er vigtig.
- møder alle børn som havende værdi i sig selv. Dette i særlig grad når de er i affekt og har allermest brug for det.

Æstetisk børnemiljø

Vi har fokus på alle rum i institutionen indrettes, så børnene oplever her er rart at være. Rummene skal være rene, udluftede, imødekommende og nemme at gå til - dvs. at blive inspireret af og kunne aflæse uden unødvendige forstyrrelser. Det gør vi b.la. via farvevalg i vægfarve og dekorationer, valg af materialer til møbler og valg af legetøj.

Vi arbejder pædagogisk med det æstetiske børnemiljø, når vi:

- udstiller børnenes kunst inde og ude, samt dokumenterer processer igennem billeder og dagbøger.
- sørger for at børnene møder mange forskellige materialer som fx ler, træ, stof, uld, maling, modellervoks m.m.
- Vedligeholder institutionen ved at male, rydde op, reparere og udskifte ødelagte ting og møbler.
- Er opmærksomme på hvad børnenes bevægelser fortæller og i forhold til indretningen ex. er der løbebaner eller andet der ikke giver mening i børnehøjde
- Igangsætter og understøtter kreative processer i form af sang, musik, dans, bevægelse, udklædning, leg m.m.

De seks læreplanstemaer

”Den pædagogiske læreplan skal udarbejdes med udgangspunkt i seks læreplanstemaer samt mål for sammenhængen mellem læringsmiljøet og børns læring.

Det skal fremgå af den pædagogiske læreplan, hvordan det pædagogiske læringsmiljø understøtter børns brede læring inden for og på tværs af de seks læreplanstemaer.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 32

Alsidig personlig udvikling

”Alsidig personlig udvikling drejer sig om den stadige udvidelse af barnets erfaringsverden og deltagelsesmuligheder. Det forudsætter engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 36-37

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udfolder, udforsker og erfarer sig selv og hinanden på både kendte og nye måder og får tillid til egne potentialer. Dette skal ske på tværs af blandt andet alder, køn samt social og kulturel baggrund.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte samspil og tilknytning mellem børn og det pædagogiske personale og børn imellem. Det skal være præget af omsorg, tryghed og nysgerrighed, så alle børn udvikler engagement, livsduelighed, gåpåmod og kompetencer til deltagelse i fællesskaber. Dette gælder også i situationer, der kræver fordybelse, vedholdenhed og prioritering.

I institutionen understøtter vi barnets alsidige personlige udvikling ved at sikre, at børnene føler sig set, lyttet til og husket - både som individ og som en del af en gruppe. Vi arbejder bevidst med at barnet bliver selvhjulpent, lærer at sige til og fra i forhold til egne behov, meninger og følelser. Når barnet oplever at det er ved at miste selvkontrollen, agerer vi hensigtsmæssigt i optrappings-, kaos- og nedtrappingsfaserne.

Vi skaber genkendelighed og rytme over hele dagen, ved faste rutiner og visuelle, verbale og en gang imellem fysisk visning af overgange gruppedannelse, leg og aktiviteter i mindre grupper. Grupperne planlægges ud fra TOPI-vurderingerne, der giver overblik over fokuspunkter for børnenes udvikling og trivsel. Ud fra dette planlægger vi længerevarende temaarbejde og ugeplaner i praksis.

Den gode relation mellem barn/barn og barn/voksen er altafgørende for barnets trivsel og udvikling. Pædagerne skaber et roligt og trygt miljø og er nysgerrig på hele barnet, dets intentioner, signaler og vaner. Der er fokus på samarbejdet, med forældrene, der inviteres til at dele viden og historik og anses som eksperter på eget barn. Personalet forholder sig nysgerrigt og imødekommende til familiens måde at være familie på.

Alle børn skal opleve, at deres meninger er vigtige, og at de har indflydelse på deres egen hverdag. Vi inddrager børnenes perspektiver, anerkender deres intentioner og bemærker og handler på de mange små tegn som børnene bruger til at fortælle os om deres trivsel og ønsker på.

Der opstår dagligt hundredvis små læringsrum fx under måltidet, når vi tager tøj på i garderoben og ved bleskift/toiletbesøg. Disse små vinduer giver børnene muligheder for at gøre sig erfaringer med at lære at kunne selv. Også igennem de planlagte aktiviteter som vi ofte strukturerer som mindre børnefællesskaber, så barnet kan spejle sig i andre børn sammen med en nærværende voksen. Barnet kan være dagens hjælper, som dækker bord, selv tage jakke på i garderoben eller hjælpe sidemanden. Når barnet øver sig i en mindre gruppe, kan det med tiden overføre læringen til det store fællesskab, og derigennem føle sig som en betydningsfuld og værdifuld del af gruppen.

Vi arbejder pædagogisk med den alsidige personlige udvikling, når vi:

- Igangsætter og understøtter mange forskellige slags kreative processer, så børnene får mulighed for at undersøge og afprøve forskellige sider af resonansen af deres selv.
- Italesætter egne og barnets intentioner og følelser, og hjælper barnet til følelsesmæssig balance. Guider barnet mod en hensigtsmæssig handling – altså anviser barnet måder at være i fællesskabet på som et positivt alternativ.
- Møder alle børn som havende værdi i sig selv. Dette i endnu højere grad, når de er i affekt, hvor de har allermost brug for det.
- Opbygger en nær og tryk relation til det enkelte barn, som en basal tryghedsplatform, der booster barnets overskud til nysgerrighed, kreativitet og læring.
- Laver halvårlige TOPI-vurderinger og sørger for at trække vores fælles viden om enkeltbørn og børnegrupper med ind i praksis som handleplaner, pædagogiske mål, procesarbejde og ugeplaner.

Eksempel: Efter frokost hjælper 2 børn med at rydde op. Personalet støtter børnenes selvhjulpenhed ved at tegner 2 kridt cirkler på gulvet så de ved hvor skraldet skal fejjes hen.

Social udvikling

”Social udvikling er udvikling af sociale handlemuligheder og deltagelsesformer og foregår i sociale fællesskaber, hvor børnene kan opleve at høre til, og hvor de kan gøre sig erfaringer med selv at øve indflydelse og med at værdsætte forskellighed.

Gennem relationer til andre udvikler børn empati og sociale relationer, og læringsmiljøet skal derfor understøtte børns opbygning af relationer til andre børn, til det pædagogiske personale, til lokal- og nærmiljøet, til aktiviteter, ting, legetøj m.m.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 38-39

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn trives og indgår i sociale fællesskaber, og at alle børn udvikler empati og relationer.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte fællesskaber, hvor forskellighed ses som en ressource, og som bidrager til demokratisk dannelse.

I alle 3 institutioner modtager vi børn, med mange forskellige forudsætninger. Vi anser det for en af vores vigtigste opgaver at understøtte børnenes udvikling med øje for chancelighed. Vi møder alle børn med positive forventninger og realistiske krav. Derfor er der forskel på de opgaver og den støtte børnene får. Vi ønsker at lære børnene at respektere og inddrage andre børn og voksne i et demokratisk fællesskab fx ved at lytte og give plads til andre, kunne tilbyde - og modtage hjælp. Alle børn har behov for støtte på hver deres måde, og har derfor brug for voksne, der kan tilpasse praksis efter deres behov og formåen. På denne måde oplever barnet en tryk hverdag som kan mestres - en der baner vejen for at turde være nysgerrig, afprøve og eksperimentere og på den måde fører til nye færdigheder og læring. Trygheden er afgørende for at indgå i sociale fællesskaber, der for nogle børn kan virke overvældende. Vi har fokus på børnenes venskaber og på at børnene lærer at løse konflikter, og at indgå kompromisser. Vi arbejder på at skabe læringsmiljøer, hvor børnene kan lade sig inspirere af hinanden, øve sig i at være en god ven. Vi skaber inkluderende fællesskaber, hvor alle er velkomne og hilser godmorgen og siger tak for i dag til alle børn og forældre, som vi møder. Vores praksis er tilrettelagt så vi tænker et legende og processuelt aspekt da legen er den primære sociale øvebane for børnene.

Vi arbejder pædagogisk med den sociale udvikling, når vi:

- Dokumenterer procesarbejde, leg og samvær, og hænger billederne op i børnehøjde så børnene kan gense sig selv og hinanden i positivt socialt samspil.
- Italesætter begge børns tanker og intentioner ved konflikt og guider dem til at genoptage legen eller til et positivt alternativ.

- Tilrettelægger voksenstyrede lege og aktiviteter, der som fælles tredje binder børnene sammen i børnefællesskaber og vedligeholder og støtter op om lege og processer, der udvikler børnefællesskabet.
- Synliggør de usynlige sociale mekanismer, der er på spil, når vi er sammen og hjælper børnene til, at agere og kommunikere socialt. Fx at få øje på ens egne styrker og bidrag ind i børnefællesskabet også på samme måde på de andre børn i gruppen.
- Opbygger en nær og tryk relation til det enkelte barn, som en basal tryghedsplatform, der skaber overskud til nysgerrighed, leg og kreativitet.

Eksempel: *Pædagogen observerer at en af drengene sjældent byder ind til samtalen i spise situationen. Når han forsøger afbryder de andre børn ham eller de svarer for ham. Pædagogen kender drengen og ved han har brug for lidt ekstra tid til at tænke sig om før han svarer. Pædagogerne tager derfor en taleboble med til spisebordet og forklarer børnene at den der har talebollen, er den der har ordet og de andre skal lytte imens. Med talebollen i hånden begynder drengen langsomt at deltage i samtalen.*

Kommunikation og sprog

”Børns kommunikation og sprog tilegnes og udvikles i nære relationer med barnets forældre, i fællesskaber med andre børn og sammen med det pædagogiske personale. Det centrale for børns sprogtilegnelse er, at læringsmiljøet understøtter børns kommunikative og sproglige interaktioner med det pædagogiske personale. Det er ligeledes centralt, at det pædagogiske personale er bevidst om, at de fungerer som sproglige rollemodeller for børnene, og at børnene guides til at indgå i fællesskaber med andre børn.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 40-41

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udvikler sprog, der bidrager til, at børnene kan forstå sig selv, hinanden og deres omverden.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn opnår erfaringer med at kommunikere og sprogliggøre tanker, behov og ideer, som børnene kan anvende i sociale fællesskaber.

Vi opfatter samspil og kommunikation som fundament for at opbygge og vedligeholde relationer, at indgå i fællesskaber og at danne venskaber. Vi er meget opmærksomme på at være sproglige rollemodeller for børnene og på at vores ordforråd er beskrivende og nuanceret, så vi dagligt ’bader’ børnene i kreative, spændende og finurlige ord, ordspil og vendinger.

Vi arbejder aktivt med at holde udvig, give tid og lytte til børnenes budskaber og at tage udgangspunkt i det, barnet/børnene er optaget af at udbygge en længere samtale og turtagning derfra.

Både i vuggestuen og i børnehaven er vi uddannet i at bruge sprogtrappen som værktøj ind i børnenes sprogudvikling. På den måde får vi overblik over børnenes sproglige niveau og hvad vi og forældrene skal gøre for at understøtte den videre udvikling. Vi sprogvurderer alle børn, når de er 3 og 5 år og kan vælge at vurdere flere gange, hvis vi skønner et behov.

I alle 3 institutioner, har vi ansat sprogvejledere, der understøtter sprogarbejdet og har en sprogansvarlig pr. stue. På den måde har alle personale altid har en at gå til for at få sparring.

Vi inddrager forældrene i barnets sproglige udvikling gennem daglige samtaler, trivselssamtaler og vejledning i hvordan de kan understøtte barnet hjemme.

Vi arbejder pædagogisk med sprog og kommunikation, når vi:

- Sørger for selv at variere, nuancere og lege med sproget fx i rutine situationer; ”Vi skal spise frokost”, ”så er der mad”, ”kom til mamse-lamse” ”I dag skal vi have pålægsfade”, ”Velkommen på restaurant”, ”dagens menu er” ....
- Understøtter børnenes sprogudvikling ved italesættelse af følelser og intentioner som vi ser hos børnene og som vi voksne selv viser
- Starter voksen initierede samspil og leg op som et fælles tredje hvor vi undervejs sætter ord på processen.
- Holder udkig, giver tid og lytter til børnenes budskaber og tager udgangspunkt i det, barnet/børnene er optaget af og udbygger en længere samtale og turtagning derfra.

Eksempel: 4 børn sidder sammen med pædagogen og spiser frokost. Et barn stopper med at spise, og kigger på sin kop. Pædagogen viser barnet at det har hendes opmærksomhed. Barnet kigger igen på koppen og siger mer, pædagogen udfolder: ”Du vil have mere vand i koppen” og hælder vand op i barnets kop. Barnet gentager mer vand, tager koppen op og drikker.

Krop, sanser og bevægelse

”Børn er i verden gennem kroppen, og når de støttes i at bruge, udfordre, eksperimentere, mærke og passe på kroppen – gennem ro og bevægelse – lægges grundlaget for fysisk og psykisk trivsel.

Kroppen er et stort og sammensat sansesystem, som udgør fundamentet for erfaring, viden, følelsesmæssige og sociale processer, ligesom al kommunikation og relations dannelse udgår fra kroppen”.

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 42-43

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn udforsker og eksperimenterer med mange forskellige måder at bruge kroppen på.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn oplever krops- og bevægelsesglæde både i ro og i aktivitet, så børnene bliver fortrolige med deres krop, herunder kropslige fornemmelser, kroppens funktioner, sanser og forskellige former for bevægelse.

Vi har fokus på at alle børn oplever glæden ved at kende, bruge og udfordre deres krop og vi er bevidste om at børn lærer gennem kroppen. Vi betragter bevægelse og leg som lystbaserede aktiviteter, der bærer mening i sig selv. Vi arbejder med 'en pædagogisk bagdør' i aktivitets- og legesituationer, så der er flere deltagelsesmuligheder børnene kan vælge imellem. I ugens planlagte aktiviteter er der fokus på både sanselige, fysiske og taktile oplevelser, såvel indendørs som udendørs.

De voksne agerer som rollemodeller ved aktivt at deltage i leg og bevægelse, så børnene kan spejle sig i deres glæde ved selv at eksperimentere med og bevæge kroppen. Samtidig med at de voksne agerer kropslige rollemodeller så er de bevidste om at sætte ord på egne og børnenes bevægelser, oplevelser og følelser, så ord og kropslige og sanselige oplevelser kædes sammen.

Vi bruger både kropslig, visuel og verbal kontakt, til at følelsesregulere fx hvis et barn er ked af det så holder vi om barnet, hvis de ønsker det og vi anerkender barnets følelse med en rolig stemmeføring, Vi kan vise billeder af situationer, eller gå ud fra en situation, når vi taler om hvor hvordan de tror at et givent barn har det? Hvad tænker de at der er sket? Og hvad kan vi andre mon gøre for at få barnet til at blive glad igen?

Vi arbejder pædagogisk med krop, sanser og bevægelse når vi:

- Dufter til blomster, smager på – og dufter til maden. Smager salt, surt og sødt og mærker regn, sne & blæst.
- Tænker over hvilke rammer og tilbud som vi stiller til rådighed både indendørs og udendørs. Er der fx både mulighed for vilde lege og fordybende lege ude og inde?
- Igangsætter og understøtter kreative processer i form af sang, musik, dans, bevægelse, udklædning, leg m.m.
- Sørger for at børnene møder mange forskellige materialer som fx ler, træ, stof, uld, maling, modellervoks m.m.
- Giver børnene tid og plads til at eksperimentere og forfine bevægelser og lege som de er optagede af.

Eksempel: Fire børn i vuggestuen løber op og ned ad en lille bakke. Der opstår lidt tumult da de to af børnene løber ind i hinanden. Pædagog trøster børnene og får alle op på bakken igen. Pædagogen tæller til tre og så løber alle på samme tid. Efter et par gange vælger pædagogen at lægge sig ned og rulle ned af bakken. De fleste børn følger straks trop og ruller selv ned af bakken. Pædagogen ser en af børnene har svært ved at rulle og hun kravler i stedet. Pædagogen siger, se Luna viser hvordan vi kan kravle op ad bakken. Pædagogen begynder at kravle og de andre børn imiterer.

Natur, udeliv og science

”Naturoplevelser i barndommen har både en følelsesmæssig, en kropslig, en social og en kognitiv dimension.

Naturen er et rum, hvor børn kan eksperimentere og gøre sig de første erfaringer med naturvidenskabelige tænke- og analysemåder. Men naturen er også grundlag for arbejdet med bæredygtighed og samspillet mellem menneske, samfund og natur.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 44-45

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får konkrete erfaringer med naturen, som udvikler deres nysgerrighed og lyst til at udforske naturen, som giver børnene mulighed for at opleve menneskets forbundethed med naturen, og som giver børnene en begyndende forståelse for betydningen af en bæredygtig udvikling.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn aktivt observerer og undersøger naturfænomener i deres omverden, så børnene får erfaringer med at genkende og udtrykke sig om årsag, virkning og sammenhænge, herunder en begyndende matematisk opmærksomhed.

Vi betragter naturen som en del af børnenes daglige læringsrum. Vi bruger ressourcer på at skabe og vedligeholde spændende og udviklende legepladser i institutionerne.

Legepladserne er indrettet som natur- legepladser med legeredskaber i naturmaterialer og med store træer, buske, blomster og frugttræer. Denne diversitet lokker forskellige insekter, fugle og andre smådyr til fx egern og pindsvin. Alt dette skaber mulighed for fælles opdagelser, undersøgelser og dialoger om planter, dyr og mennesker som en del af naturen.

I prinsessegårdene har vi et naturudvalg på tværs af de tre gårde, der inspirerer og sparrer med hinanden. Vi er opmærksomme på at lære børnene hvordan de passer på de små dyr ved forsigtigt, at bære dem rundt i hånden eller i en spand. Vi går på opdagelse i andre udendørs omgivelser i nærmiljøet og taler om årstidernes skiften og bliver sammen klogere på os selv og den verden vi lever i.

Vi agerer rollemodeller ved at prioritere ude-liv højt, deltage aktivt i lege, udforskning og eksperimenter. Vi laver bålmad og bruger grøntsager og krydderurter, som vi selv har dyrket. To af de tre gårde har høns på legepladsen.

Hvert år har vi miljøuge, hvor vi blandt andet har særligt fokus på skraldeindsamling på og omkring vores legeplads

Vi arbejder pædagogisk med natur, udeliv og sanser, når vi:

- Lyser gennem æggeskallen for at se hvad der ligger derinde og udruger og opfostre små kyllinger.
- Undersøger dyr og planter på legepladsen, både impulsivt og som en del af et pædagogisk forløb.
- Indsamler materialer fra naturen og bruger dem kreativt.
- Lærer børnene at sortere affald i de forskellige spande som vi har på stuerne.
- Undersøger og snakker om sammenhænge og udvikling fx når vi hver år har sommerfuglelarver, der udvikler sig til pupper og derefter til sommerfugle, som vi til sidst sætter fri.
- Vi henter haletudser, som vi passer og ser udvikle sig til små frøer.

Eksempel: *Alle børn får en solsikkekerne som de planter i et lille krus på stuen. Børnene vander selv planterne til de kan se små grønne skud. Ved siden af planterne ligger en lineal som pædagogen har tegnet en streg på. Børnene har fået at vide, at når deres plante når op til stregen skal deres solsikke plantes ud på legepladsen. Børnene måler planterne hver dag.*

Kultur, æstetik og fællesskab

”Kultur er en kunstnerisk, skabende kraft, der aktiverer børns sanser og følelser, ligesom det er kulturelle værdier, som børn tilegner sig i hverdagslivet.

Gennem læringsmiljøer med fokus på kultur kan børn møde nye sider af sig selv, få mulighed for at udtrykke sig på mange forskellige måder og forstå deres omverden.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 46-47

Pædagogiske mål for læreplanstemaet:

1. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn indgår i ligeværdige og forskellige former for fællesskaber, hvor de oplever egne og andres kulturelle baggrunde, normer, traditioner og værdier.
2. Det pædagogiske læringsmiljø skal understøtte, at alle børn får mange forskellige kulturelle oplevelser, både som tilskuere og aktive deltagere, som stimulerer børnenes engagement, fantasi, kreativitet og nysgerrighed, og at børnene får erfaringer med at anvende forskellige materialer, redskaber og medier.

Prinsessegården har valgt kunst og kreativitet som et hovedfokus i vores pædagogiske praksis fordi vi derigennem giver børnene mangfoldige måder at udtrykke sig på - og mangfoldige måder at lære sig selv og andre at kende. Kunst og kreativitet er med til at udvide vores begrebsverden, slippe

fantasien løs og at sammensætte og opleve elementer og materialer fra hverdagen på nye og tankevækkende måder.

Vi samarbejder med statens museum for kunst hvor børnene i grupper på skift deltager i forløb hvor de sammen sanser & oplever og bagefter individuelt eller i fællesskab udtrykker sig.

I det pædagogiske arbejde med børnene i mindre grupper, undersøger og arbejder vi ud fra et emne på mangfoldige måder og i en længere periode. Vi vil I gerne både høre, se, smage, føle og undersøge et tema og også udtrykke os undervejs. I fællesskabet kan børn og voksne berige hinanden med andre perspektiver og muligheder som italesættes eller tegnes, males, modelleres m.m. Børnene får på denne måde øje for de øvrige børn på hinanden på en mere implicit og intens måde om et fælles tredje.

Vi arbejder pædagogisk med kultur, æstetik og fællesskab når vi:

- Fejrer forskellige højtider i institutionen fx jul, Eid og fastelavn og taler med børnene om
- hvordan de hjemme fejrer forskellige højtider.
- Arrangerer forskellige tilbud i institutionen og oplever arrangementer i nærmiljøet som fx teaterforestillinger og musik i kirken og på biblioteket.
- Igangsætter og understøtter kreative udtryk ud fra forskellige oplevelser og sanseindtryk fx af sang, musik, dans, bevægelse, udklædning, leg m.m.
- Understøtter børnenes optagethed og fordybelse af forskelligartede sanseindtryk og udtryk.

Eksempel: På tur til Statens Museum for Kunst. Først har gruppen været ude i samlingerne, hvor de arbejder med et maleri med en dame med et stort orange hoved. Nu er de i værkstedet, hvor de har taler om hvordan man kan blande rød og gul, og få orange. Børnene maler så længe de har lyst. Efter et stykke tid, er der kun to tilbage som stadig maler. Den ene af de to vender sig pludselig og siger; "hov hvor er de andre" – hvortil den voksne svarer "de var færdige og vasker hænder".

”Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at etablere en evalueringsskulturr i dagtilbuddet, som skal udvikle og kvalificere det pædagogiske læringsmiljø.

Lederen er ansvarlig for, at arbejdet med den pædagogiske læreplan evalueres mindst hvert andet år med henblik på at udvikle arbejdet. Evalueringen skal tage udgangspunkt i de pædagogiske mål og herunder en vurdering af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø i dagtilbuddet og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse.

Evalueringen skal offentliggøres.

Lederen af dagtilbuddet er ansvarlig for at sikre en løbende pædagogisk dokumentation af sammenhængen mellem det pædagogiske læringsmiljø og børnenes trivsel, læring, udvikling og dannelse. Den pædagogiske dokumentation skal indgå i evalueringen.”

Den styrkede pædagogiske læreplan, Rammer og indhold, s. 50-51

Det er ikke et lovkrav at beskrive dagtilbuddets dokumentations- og evalueringsskulturr i den pædagogiske læreplan, men det kan være en fordel i udarbejdelsen af læreplanen at forholde sig til den løbende opfølgning og evaluering af indholdet i læreplanen.

Vi arbejder med opnåelige og realistiske praksismål for fx leg, processer og handleplaner for det enkelte barn og børnefællesskaber. Stuerne eksperimenterer med praksisnære måder at indsamle data på, så vi kan se om vi når vores mål. Efterfølgende justerer og afprøver vi forskellige fremgangsmåder og ideer.

Efterspørgsel: Først undrer vi os og stiller spørgsmål.

Vi oplever uro på stuen om morgenen inden samling. Flere af børnene er ikke i leg, men bevæger sig flakkende rundt. Spørgsmål: Tager de voksne imod børnene og hjælper dem ind i en leg eller et legefællesskab? Slippes børnene før de er i leg?...

Mål: Ud fra ovenstående spørgsmål udarbejder personalet et mål.

Alle børn hjælpes ind i leg eller et legefællesskab.

Dataindsamling: Personalet overvejer hvilken dataindsamlingsmetode, der bedst kan undersøge / besvare vores undren.

Hver dag i en uge afkrydses alle børn på stuen: Er barnet kommet ind i et legefællesskab kort efter at barnet er mødt ind?

Analyse: Vi analyserer den indsamlede data på baggrund af vores målsætning.

Data medbringes på næste stuemøde. Data viser: mandag er 12 børn i fællesskaber og 6 børn flakker, tirsdag ...

Vurdering og ny handling: Ud fra analyse af data besluttet en ny handling, der understøtter samme eller nyt mål.

Stuen arbejder med en tydelig positionering af de voksne.

Derefter indsamles ny data og gentages indtil målet er opfyldt og nyt mål kan sættes.

Vi arbejder med evaluering når vi:

- bruger forskellige former for dataindsamling i arbejdet med handleplaner på gruppe og individ plan fx TOPI, sprograppen, sprogvurderinger, observationer, praksisfortællinger, videoer m.m. Handleplanerne er udgangspunkt for ugeplanerne.
- skelner bevidst mellem evaluering og refleksion. Konkrete mål og dataindsamling understøtter vores fremadrettede læring og udvikling af praksis.
- hvert år evaluerer vi praksis på baggrund af det pædagogiske tilsyn. Løbende evalueres udfordringer og uklarheder i praksis.

